

**עמדותיהם של פרחי ההוראה בנוגע לחשיפת נושא
ההומוסקסואליות במערכת החינוך בכלל ובהכשרת מורים בפרט**

**Teacher students' attitudes toward the exposure of the
homosexual issues in educational system**

ד"ר אניה גליקמן וד"ר טל שמר אלקיים

ינואר, 2016

תוכן העניינים

2	תקציר
4	מבוא
4	כינון זהות הומו/לסבית בקרב מתבגרים
5	תלמידים להט"ב במערכת החינוך
7	עמדות של מורים כלפי הומוסקסואליות
9	שאלות המחקר
10	שיטת המחקר
10	סוג המחקר
10	נבדקים
10	כלים
13	הליך המחקר
14	ממצאים
14	גילויי ההומופוביה בבית הספר
15	עמדות בנוגע להתייחסות של מערכת החינוך לנושא האוריינטציה המינית
17	עמדות כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה
18	הכשרה חינוכית בנושא האוריינטציה המינית
20	דיון
24	ביבליוגרפיה
28	נספחים

תקציר

בשנים האחרונות הולך ומתרחב הדיון הציבורי, המעשי והאקדמי בנושא ההומוסקסואליות. על אף התמורות ההיסטוריות מרחיקות הלכת בכל הקשור לבני המיעוטים המיניים, מרבית בני הנוער עדיין לא מוצאים אוזן קשבת למצוקותיהם במסגרות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות בהן הם נמצאים ונאלצים להתמודד לבד עם שאלות של כינון זהות הומו-לסבית ומימושה (קמה, 2003).

מערכת החינוך בכלל ובתי הספר בפרט, משמיעים הצהרות רבות בדבר אחריותם לקדם כל ילד וילדה, להגן עליהם, להעניק יחס אישי ולהבטיח מרחב בטוח ומגן. עם זאת, עבור התלמידים והתלמידות ההומוסקסואלים, לסביות, טרנסגינדרים וביסקסואלים (להלן להט"ב) עלול בית הספר להוות אתר של התנצחות, בו מועצמות תחושותיהם השליליות וממנו הם מודרים בעזרת אמצעים סימליים ופיזיים כאחד.

לאור החסר במחקרים עדכניים הבודקים עמדות של אנשי חינוך כלפי ההומוסקסואליות והטמעת נושא הנטייה המינית והמיעוטים המיניים במערכת החינוך, המחקר המוצע שם לו למטרה להתמקד בבחינת נכונותם של פרחי הוראה להטמיע את הנושא הן דרך סיוע לתלמידים להט"ב והן דרך דיון והפעלות עבור כלל אוכלוסיית התלמידים.

מדגם המחקר כלל 264 נחקרים, הלומדים במגוון הפקולטות במכללת סמינר הקיבוצים, מתוכם: 97 סטודנטים להוראה המתחילים את הכשרתם (שנה א'), 106 סטודנטים להוראה המסיימים את הכשרתם (שנה ד') ו-61 מורים בעלי ניסיון במערכת החינוך הלומדים לתואר שני.

הנתונים למחקר נאספו באמצעות שאלונים אשר כללו שאלות באשר לתפיסות הנבדקים לגבי חשיפת נושא הנטייה המינית במערכת החינוך (תפיסת החשיבות הכללית של חשיפת הנושא, גיל התחלתי מתאים לחשיפת הנושא, המסגרת החינוכית המתאימה לחשיפה, הדמות החינוכית המתאימה, הדרך הנכונה לחשיפת התלמידים לנושא הנטייה המינית ותפיסות לגבי חשיפת התלמידים לנושא בפועל); שאלות לגבי חשיפת הנבדק לגילויי הומופוביה בבית הספר; עמדות כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה; הערכת הידע של הנבדקים ועמדות באשר להכשרת מורים בנושא ההומוסקסואליות.

ממצאי המחקר עלה כי כשליש מהנבדקים היו עדים לגילויי הומופוביה בבית הספר ובעיקר לקריאת הגנאי "יא הומו", פגיעה מכוונת בתלמיד/ה להט"ב והערות הומופוביות כלליות. מרבית הנבדקים סבורים כי חשוב שבמסגרות החינוך הפורמליות ידונו עם התלמידים בנושא

האוריינטציה המינית וכי בית הספר ישלב את הנושא במסגרתו (הכנסת ספרים ומקורות מידע רלוונטיים לנושא, גישה לאתרי אינטרנט רלוונטיים, שיתוף פעולה עם ארגונים רלוונטיים וכו').
באשר לגיל בו כדאי להתחיל לדון בנושא נמצא כי הנבדקים חלוקים בדעותיהם, אולם הם הסכימו כי המסגרות החינוכיות המתאימות ביותר לחשיפת הנושא הן מליאת הכיתה במידה ומתעוררת הסוגיה או במסגרת שיעורי חינוך מיני. יועצת בית הספר נתפסת בעיני הנבדקים כדמות החינוכית המתאימה ביותר לדון עם התלמידים בנושאים הקשורים לאוריינטציה מינית אולם גם מחנך/ת הכיתה ואדם חיצוני שמתמחה בתחום נתפסים בעיניהם כמתאימים. נמצא כי חשיפה של הנבדקים לגילויי הומופוביה בבית הספר מגבירה את החשיבות המיוחסת לחשיפה מוקדמת יותר ורחבה יותר של הילדים בנושא האוריינטציה המינית.

ללא קשר לרמת החשיפה להומופוביה, נמצא כי הנבדקים מחזיקים בעמדה כי על המורה להגיב כנגד גילויי הומופוביה שונים (מילוליים ופיזיים כאחד) הן כאשר הם מופנים כלפי תלמיד/ה ספציפית/ית והן כאשר הם כלליים, ואינם מופנים כלפי תלמיד ספציפי.

לבסוף, הממצאים מראים כי הנבדקים מעריכים כי יש ברשותם ידע בנושא וכלים הדרושים על מנת לסייע לתלמיד/ה המתלבט/ת לגבי נטייתו/ה המינית במידה בינונית בלבד. הם סבורים כי יש חשיבות רבה לקיים קורס או סדנה בנושא כחלק מהכשרתם הכללית של פרחי הוראה במכללה וכי המסגרת המתאימה לכך ביותר הנה קורס בחירה בנושא ו/או סדנה מרוכזת או יום עיון.

לסיכום, המחקר הנוכחי מצביע על כך כי פרחי הוראה הנם בעלי נכונות לעסוק בנושא האוריינטציה המינית במסגרות החינוך השונות, בדרגים השונים ובאופנים שונים. כמו כן, הם בעלי מודעות ורצון לתמוך ולסייע לתלמידים להטביע החשופים לאלימות מילולית ופיזית. לצד נכונות זו הם חשים כי אין בידם ידע מספיק על מנת לסייע לתלמידים להטביע. לאור תחושות החסר של פרחי ההוראה והמורים הן בידע והן בכלים, נראה כי יש צורך בתיווך תכניות חינוכיות קיימות לצוותי החינוך. בית הספר עשוי להוות משאב התמודדות משמעותי בתחושות הדחק של תלמידים להטביע ועל כן יש חשיבות רבה בהכשרה מקיפה של צוותי החינוך בנושא האוריינטציה המינית. לאור ממצאי המחקר הנוכחי מומלץ למוסדות ההכשרה למורות/ים לחשוב על דרכים שונות ומגוונות לשלב את נושא האוריינטציה המינית בתכניות הלימודים, לחשוף את פרחי ההוראה למגוון תכניות בנושא ולסייע להם לחשוב על דרכים לרכוש כלים לסיוע לתלמידים/ות להטביע ולמניעת פגיעה ובריונות כנגדם.

מבוא

בשנים האחרונות הולך ומתרחב הדיון הציבורי, המעשי והאקדמי בנושא הנטייה המינית. בעוד שבעבר נערים ונערות נטו להדחיק את תחושותיהם ביחס לנטייתם המינית עד גיל מאוחר יחסית, להימנע משבירת מעגל הבדידות והניכור ולחפש מסגרות חברתיות המתאימות להם, עתה, בעקבות הפתיחות הציבורית בנושא, ניכרים ניצנים של מהפך בהקשר זה. עם זאת, מרבית בני הנוער עדיין נאלצים להתמודד לבדם עם שאלות של כינון זהות הומו-לסבית ומימוש, לעתים קרובות אינם מוצאים אוזן קשבת למצוקותיהם במסגרות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות בהן הם נמצאים ומתמודדים עם גילויי הומופוביה. יתרה מכך, נדמה כי דווקא המסגרות הללו נתפסות על-ידם כמאיימות ובלתי-סובלניות (קמה, 2003). בנוסף, על אף התרחבות הדיון בנושא, עדיין קיים מחסור במחקרים עדכניים שבוחנים את עמדות אנשי החינוך כלפי התייחסות לנושא זה במסגרות חינוך פורמאליות. המחקר המוצג במאמר הנוכחי פונה למגוון סטודנטים להוראה הנמצאים בשלבים שונים של הכשרתם, ומתמקד בנכונותם של אנשי חינוך להטמיע את הנושא הן דרך סיוע לתלמידים להט"ב והן דרך דיון והפעלות עבור כלל אוכלוסיית התלמידים.

כינון זהות הומו/לסבית בקרב מתבגרים

התנהגות מינית ומיניות הן חברתיות במהותן. מערכים סוציו-תרבותיים קיימים מגדירים מהי מיניות, אילו מטרות היא משרתת, באילו אופנים היא באה לידי ביטוי ומה המשמעויות של להיות מיני. מכיוון שלמידה מינית מתרחשת על רקע סוציו-תרבותי מסוים, התנהגות מינית ומשמעותה משתנות לאורך תקופות היסטוריות ובין תרבויות שונות (Troiden, 1993).

למרות התמורות ההיסטוריות מרחיקות הלכת והדיון הציבורי הגובר בנושא הנטייה המינית, ידוע כי מתבגרים הומוסקסואלים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים (להלן להט"ב) מתמודדים עם בעיות ייחודיות. בדומה להטרסקסואלים, גם בני המיעוטים המיניים נולדים לתוך מערכת חברתית, המושתתת על חברות לדפוס הטרסקסואלי בלעדי וגם הם מפנימים את המטענים השליליים הכרוכים בהומוסקסואליות כחלק בלתי-נפרד מתהליכי הסוציאליזציה שלהם. תהליך הסוציאליזציה של הפרט להט"ב מתרחש בדרך כלל בסביבה חברתית בה אין הומואים או לסביות נוספים, העשויים לשמש כמודל לחיקוי או כאוזן קשבת. כתוצאה מכך הומואים ולסביות לומדים שהם כאלה רק לאחר שהפנימו את ההשקפה הרווחת, לפיה קיימת רק דרך אחת "נכונה" ו"טבעית" והיא ההטרסקסואלית (Morris, 1997). הומופוביה מופנמת זו באה

לידי ביטוי בחרדתם מפני גילוי הנטייה המינית שלהם, הכחשתה, הערכה עצמית נמוכה, אי-נחת ובושה (Sears, 1997). מכיוון שהמושג "הומוסקסואליות" נשמע לרב בהקשרים שליליים ומשמש כמושא ללעג, גיחוך ורחמים, מרבית בני המיעוטים המיניים לומדים לתעב הומואים ולסביות עוד בטרם נוכחו לדעת שהם עצמם כאלה (Morris, 1997; Rosario, Hunter, Maguen, Gwadz, & Smith, 2001).

התובנה של הלהט"ב כי הוא/היא הומו/לסבית מהווה את נקודת המפנה בחייו, בו עלולים להתחיל תהליכי הזרה והתנכרות מהסביבה. זהו, למעשה, השלב הראשוני של כינון הזהות ההומו/לסבית, הגורר בעקבותיו את אבדן הקווים המנחים להתנהגות, לגיבוש עמדות ולציפיות לעתיד, שהיו עד כה חלק בלתי-נפרד מן הזהות ההטרוסקסואלית ומעכשיו אינם רלבנטיים יותר להמשך חייו (Troiden, 1993).

עם תחילת תהליך כינונה של הזהות ההומו/לסבית, בנוסף למשימות ה"רגילות" של גיל ההתבגרות, מתמודדים המתבגרים המתלבטים עם קשיים נוספים (פזמוני-לוי ואחרים, 2005). הם מתמודדים עם תחושת של בדידות כחוויה קיומית, חשש מדחייה ונטישה ובושה (קמה, 2004). על מנת לפתור את המצב הנוצר ועקב החשש מסנקציות חברתיות כגון גינוי חברתי, גירוש מהבית ועוד, משקיעים המתבגרים משאבים רבים באימוץ פרקטיקות שונות העשויות להפחית את מצוקתו. הם עלולים להכחיש לעצמם ולסביבתם את זהותם המינית, לנסות לתקנה, להימנע מכל מימוש גופני או רגשי של נטייתם ועוד, כאשר התגובה הראשונית הנפוצה ביותר היא הנטייה להסתגר ב"ארון". כתוצאה מכך עלולים המתבגרים לסבול משורה של בעיות חברתיות ונפשיות הכוללות בין היתר התפתחות פסיכו-חברתית לקויה, ניכור מבני המשפחה, יחסים אישיים לא מתאימים, שימוש באלכוהול ובסמים, דיכאון, נטייה להתאבדות, התנהגות מינית מוחצנת ועוד (Rivers, 2001; Moskos, 2001; D'Augelli, 2002; רובינשטיין, 2011).

תלמידים להט"ב במערכת החינוך

סקירת הספרות המחקרית בנושא התנסויותיהם של תלמידים להט"ב בבתי הספר מצביעה על שתי מגמות סותרות. למרות שנערים ונערות מתלבטים כיום יותר בעניין זהותם המינית, יוצאים מהארון בגילאים צעירים יותר מאשר בעבר, תומכים אחד בשני באופן אקטיבי, ואף מתארגנים על מנת לצור תמיכה ונראות בבית הספר, עדיין האלימות כלפיהם הנם דבר שכיח ביותר (Erhard & Ben-Ami, 2015; Holmes & Cahill, 2004; Perotti & Westheimer, 2001, Savin-Williams, 2005; Zou, Andersen, & Blossnich, 2013, גרין 2004).

כך לדוגמא, מחקר שנערך בקרב תלמידים להט"ב בארה"ב מצביע כי רובם המכריע של בני הנוער שנחקרו (מעל 80%) חשופים להערות הומופוביות ולהטרדות מילוליות, מעל 60% מרגישים אינם מוגנים בשטח בית הספר בשל הנטייה המינית שלהם, כ-45% הוטרדו פיזית, מעל 20% עברו תקיפה פיזית בתוך כותלי בית הספר וכ-30% נעדרו מהלימודים מכיוון שהרגישו לא בטוח בבית הספר (Kosciw et al, 2008). בני נוער להט"ב מדווחים כי לעתים אפילו המורים עצמם מעירים הערות הומופוביות, שיוצרות סביבה עוינת, המאפשרת הצקות ואלימות (Pizmony-Reis, 1999; Levy, Kama, Shilo, & Lavee, 2008). יתרה מזאת במחקר שהתבצע ב-37 מדינות נמצא כי בית הספר נתפס על ידי נוער להט"ב כקונטקסט חברתי הבעייתי ביותר: מתוך 754 משיבים 61% ציינו כי הם חווים דעות קדומות ו/או אפליה בין כותלי בית הספר ושיעור זה עולה על שיעור החשיפה לדעות קדומות מצד המשפחה (51%) ומצד הקהילה (38%) (Takacs, 2006).

חשיפה זו להומופוביה בין כותלי בית הספר משפיעה לרעה על תחושת הקבלה העצמית והמיטביות הנפשית של בני הנוער, גורמת לתחושות של דכאון ולחץ, חוסר שייכות לבית הספר, פוגעת בהצלחה הלימודית ואף מגדילה את הסיכון להתנהגויות הרסניות (Kosciw, Palmer, & Collier, Van Beusekom, Bos, & Sandfort, 2013; Grossman et al., 2009; Kull, 2015).

כך לדוגמא, גרוסמן ועמיתיו חושפים את תחושת חוסר השייכות של בני הנוער להט"ב לקהילה הבית ספרית וכן את תחושת חוסר האונים שלהם אל מול האלימות המופנית כלפיהם. החוקרים מצאו כי תגובתם של בני הנוער לאלימות הייתה לרוב המנעותית: התבודדות, היעדרות משיעורים מסוימים (כגון שיעורי ספורט), הימנעות מכניסה למקומות מסוימים (לדוגמא, לשירותי בית הספר), היעדרות מבית הספר, מעבר לבית ספר אחר ושימוש בפרקטיקות של הסתרה וטשטוש הזהות (Grossman et al, 2009).

מערכת החינוך בכלל ובתי הספר בפרט משמיעים הצהרות רבות בדבר אחריותם לקדם כל ילד וילדה, להגן עליהם, "להעניק יחס אישי, לפתח את ההקשבה בין כלל החברים בקהילה ולהבטיח מרחב בטוח ומגן תוך התמודדות אמיתית עם תופעות של אלימות ושל התנהגות לא ראויה... על בתי-הספר והגנים ליצור אקלים של קבלה, עידוד, אכפתיות ומחויבות..." (כוח המשימה הלאומי, 2005, עמ' 422). עם זאת, עבור התלמידים להט"ב עלול בית הספר להוות אתר של התנצחות, בו מועצמות תחושותיו השליליות וממנו הוא מודר בעזרת אמצעים סמליים ופיזיים. כמו כן, קיים חשש מפני קבלת סיוע מאנשי מקצוע: מורים, יועצים חינוכיים, פסיכולוגים וכדומה.

כל אלה עלולים להיתפס כגורמים שאינם אמינים ושלא ניתן לסמוך עליהם, בין היתר מכיוון שקיימת סבירות גבוהה שסוכנים אלה יידעו את הוריו של המתבגר (פזמוני-לוי ואחרים, 2005, פזמוני-לוי ושילה, 2012).

נתונים ישראלים גם הם חושפים תמונה קשה. מחקר שנערך על ידי ארגון הנוער הגאה (איג"י) במהלך שמונה השנים האחרונות בחן את חוויותיהם והתנסויותיהם של תלמידות ותלמידים להט"ב במערכת החינוך בישראל. התלמידים שהשתתפו בסקר מדווחים על חשיפה גבוהה לאלימות מילולית ופיזית: כך בשנת 2012 84% מהמשיבים ציינו כי הביטוי "הומו" נאמר בתדירות גבוהה או גבוהה מאד בבית הספר ומעל מחצית מהמשיבים (52%) אף חוו הטרדה מילולית על רקע נטייתם המינית בעצמם (פזמוני-לוי, שילה 2012). ההערות ההומופוביות נאמרות בתדירות גבוהה במקומות שונים בבית הספר (מסדרונות, כיתה, מגרש ספורט וכו') ועל אף שהן נאמרות בנוכחות מורים, 47% מהמשיבים ציינו כי אלה אינם מתערבים ואינם מגיבים להערות מסוג זה (פזמוני-לוי, שילה 2012). באשר לאלימות פיזית, 23% מהמשיבים דווחו כי הם חוו תקיפה גופנית ו-26% ציינו כי אינם חשים בטוחים בבית הספר עקב נטייתם המינית. השוואת מדדי האלימות העולים מן הסקר האחרון של איג"י (פזמוני-לוי ושילה, 2012) לנתוני סקר ניטור האלימות שנערך על ידי ראמ"ה בשנה"ל תשע"א חושפת כי תלמידים להט"ב חשופים לאלימות בשיעורים גבוהים בהרבה מכלל התלמידים במדינה (פזמוני-לוי ושילה 2012).

כאמור, התלמידים מדווחים על משאבי תמיכה מוגבלים ועל תחושת אי נוחות לשוחח על הנושא עם בעלי תפקידים בבית ספר, אם כי חשוב לציין כי חלה עליה בשיעור התלמידים אשר חשים בנח לדון עם אנשי מקצוע בבית הספר ומחוצה לו על נטייתם המינית (5% מהמשיבים ציינו כי הם חשים בנח לשוחח עם מורים על נטייתם המינית ב-2004, 7% - ב-2008 ו-13% ב-2012). כמו כן, במחקר נמצא כי כאשר התלמידים מזהים תמיכה ישירה (לדוגמא, מורים המשדרים פתיחות) או תמיכה עקיפה (לדוגמא, נגישות למקורות מידע), תחושת השייכות שלהם לבית ספר הינה חזקה יותר (פזמוני-לוי ואחרים, 2005, שילה ופזמוני-לוי, 2008, פזמוני-לוי ושילה, 2012).

עמדות של מורים כלפי הומוסקסואליות

לבית הספר בכלל ולעמדות המורים בפרט, תפקיד חשוב בתמיכה בתלמידים להט"ב ובהגנה עליהם לצורך בניית תחושת מיטביות ואף למניעת דכאון והתאבדות (Ploederl, Faistauer & Fartacek, 2001).

חשוב לציין כי במדינת ישראל, מאז שנת 2000 ובמיוחד בעקבות פרסומי דו"חות המחקר אודות האקלים הבית ספרי של איג"י והרצח במועדון בר-נוער (אוגוסט, 2009) חלו תמורות רבות ביחסו של משרד החינוך לנושא המיעוטים המיניים. בין התמורות ניתן לציין את הגברת שיתוף הפעולה בין משרד החינוך לבין ארגוני הקהילה הלהט"ביות בישראל, קיום ימי עיון משותפים לארגונים אלו ליועצות חינוכיות ולאנשי חינוך והשוואת מעמדו של איג"י לתנועות נוער אחרות, כאשר פעילות בתנועה הוכרה לצורכי מחויבות אישית. בנוסף, אתר שפי"י פרסם בשנת 2006 תכנית חינוכית בנושא הלהט"ב" אשר מתעדכנת תמידית ומספקת לאנשי חינוך מגוון של הצעות התערבות לעבודה פרטנית וקבוצתית עם תלמידים בנושא, ידע רלוונטי וקישורים למקורות מידע. זאת ועוד, בשנת 2011 פורסם חוזר מנכ"ל הקורא למנהלים לציין את היום הבינלאומי נגד הומופוביה בעזרת פעילויות חינוכיות מתאימות ומצהיר על מדיניות ברורה כנגד הומופוביה והגברת שיתופי הפעולה בין בתי הספר לארגוני הנוער הלהט"ב"י. נראה, אם כן, כי הסטנדרטים המובילים כיום את מערכת החינוך בנושא הנם של מוגנות, פיתוח תקשורת בין אישית לקידום כבוד ואכפתיות ולטיפול תחושת מעורבות וקידום למידה רגשית וחברתית (ידיד, רימון וצימרמן, 2011).

על אף השינויים המתוארים לעיל המצב בשטח מצביע על כך, שאנשי חינוך רבים מתקשים עדין להתמודד עם שאלות ודילמות של בני נוער לגבי זהותם המינית-הומוסקסואלית, לעיתים קרובות מתעלמים מביטויי גנאי והקנטות כלפי הומוסקסואליות (שילה ופיזמוני-לוי, 2008, פזמוני-לוי- ושילה 2012) וכאמור, לעתים אף מעירים הערות הומופוביות בעצמם (Reis, 1999; Pizmony-Levy, Kama, Shilo, & Lavee, 2008).

על מנת שמורים יהיו מוכנים ומסוגלים לעסוק בנושאים אלו בבית הספר, עליהם להחזיק בידע רחב יותר בתחומים הרלבנטיים. מחקרים אשר בחנו את הקשר בין ידע של אנשי חינוך לבין עמדותיהם והתנהגותם, מצאו כי ככל שאיש החינוך מחזיק בידע רב יותר, כך עמדותיו בנושא חיוביות יותר והוא מוכן לנקוט בפעולה באשר לתחום זה (אומנסקי, 1998, שמר-אלקיים, 2005, Ben Ari, 1998). כך לדוגמא, נמצא כי סטודנטים לעבודה סוציאלית שלמדו קורס בנושא הומוסקסואליות החזיקו בעמדות חיוביות יותר בסוף הקורס מאשר בתחילתו (Ben Ari, 1998). בסקירת הספרות ניתן למצוא מחקרים מעטים אשר בחנו עמדות של מורים ופרחי הוראה בנושא ההומוסקסואליות, כנראה מכיוון שהפתיחות והמודעות בתחום זה עלתה רק בשנים האחרונות. באופן כללי המחקרים שנעשו בתחום מצביעים על עמדות הומופוביות בקרב המורים (Nairn & Smith 2003, Buston & Hurt, 2001). כמו כן, על אף שיועצים חינוכיים ומורים

סבורים כי עליהם להיות מחויבים יותר לרווחתם של כל תלמידיהם, עקב דעות קדומות כלפי הומוסקסואליות וכן חשש להתמודד עם הנושא, במציאות התערבותם ותמיכתם בתלמידים להט"ב הינן זניחות (Sears, 1992). בנוסף חושפים המחקרים הבדלים בין המינים בהבעת עמדות הומופוביות: מורות הביעו עמדות חיוביות יותר כלפי הומוסקסואלים מאשר מורים. זאת ועוד, עמדות המורים היו שליליות יותר כלפי גברים הומוסקסואלים בהשוואה לעמדותיהם כלפי נשים לסביות (Lamar & Kite, 1998).

במחקרים שנעשו בישראל נמצא כי אנשי סגל מבית הספר לחינוך מחזיקים בעמדות השליליות ביותר כלפי הומוסקסואליות וזאת בהשוואה לאנשי סגל מבית הספר לעבודה סוציאלית ומבית הספר לפסיכולוגיה (Ben Ari, 2001). עם זאת, מחקר אחר, אשר בדק עמדות של מורים בישראל, מצא כי מרבית המורים מגלים נכונות להתייחס לנושא ההומוסקסואליות בכיתות, כאשר גם בארץ, נכונות המורות להתייחס לנושא בבית הספר גבוהה מזו של המורים (זמיר, 2003). לאור החסר במחקרים עדכניים הבודקים עמדות של אנשי חינוך כלפי הומוסקסואליות והטמעת נושא הזהות והנטייה המינית במערכת החינוך, המחקר הנוכחי בחן זאת דרך פנייה לסטודנטים להוראה הנמצאים בשלבים שונים של הכשרתם. המחקר התמקד בנכונות של אנשי חינוך להטמיע את הנושא הן דרך סיוע לתלמידים להט"ב והן דרך דיון והפעלות עבור כלל אוכלוסיית התלמידים.

שאלות המחקר

- מהן תפיסותיהם של פרחי ההוראה, מתמחים ומורים כלפי חשיפת נושא הנטייה המינית במסגרות חינוכיות שונות?
- האם פרחי ההוראה, מתמחים ומורים חשופים לגילויי הומופוביה בבית הספר? אם כן, אילו גילויים?
- מהן עמדות פרחי ההוראה, המתמחים והמורים כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה?
- באיזו מידה, להערכת פרחי ההוראה, המתמחים והמורים, יש להם את הידע והכלים לדון עם תלמידיהם בנושא המיעוטים המיניים?

- מהן עמדותיהם של פרחי ההוראה, המתמחים והמורים כלפי הצורך בהכשרת אנשי חינוך בנושא ההומוסקסואליות/מיעוטים מיניים?
- האם קיימים הבדלים בתפיסות, בעמדות ובהערכת הידע והכלים בין פרחי ההוראה, מתמחים ומורים?
- האם קיים קשר בין תפיסות כלפי חשיפת נושא הנטייה המינית בבתי הספר לבין הערכת הידע והכלים לדון עם תלמידים בנושא המיעוטים המיניים לבין העמדות כלפי הצורך בהכשרת אנשי חינוך בנושא ההומוסקסואליות/מיעוטים מיניים?

שיטת המחקר

סוג המחקר

המחקר הנוכחי הינו מחקר כמותי מתאמי, הבודק קשר בין משתנים והבדלים בין הקבוצות. המחקר מתבסס על שאלון סקר. בשאלון נכללו שאלות סגורות ופתוחות.

נבדקים

המדגם כלל 264 נחקרים, הלומדים במגוון הפקולטות במכללת סמינר הקיבוצים, מתוכם: 97 פרחי הוראה – סטודנטים להוראה המתחילים את הכשרתם (שנה א'), 106 מתמחים – סטודנטים להוראה המסיימים את הכשרתם (שנה ד') ו-61 מורים בעלי ניסיון במערכת החינוך – מורים הלומדים לתואר שני (תואר שני). 15% מהנחקרים הינם גברים והשאר נשים, גילם הממוצע עומד על 31.6 שנים (סטית תקן=7.6) וכמחציתם בעלי ניסיון קודם בהוראה (בין אם פורמאלית או לא פורמאלית).

כלים

במחקר נעשה שימוש בשאלון המורכב מתתי השאלונים הבאים:

פרטי רקע של הסטודנטים: הכוללים גיל, מגדר (זכר, נקבה, טרנסג'נדר), לימודי תואר, שנת הלימודים, מסלול הלימודים, ניסיון קודם בהדרכה ובהוראה ונטייה מינית (הומו, לסבית, דו-מינית, הטרוסקסואל, טרם החלטתי או אחר).

תפיסות באשר לחשיפת נושא הנטייה המינית במערכת החינוך: תפיסות אלו נבחנו באמצעות ששה היבטים:

(א) חשיבות כללית של חשיפת הנושא- שאלה לנבדקים האם לדעתם חשוב שמסגרות חינוך פורמאליות ידונו עם תלמידיהם בנושא הנטייה המינית. סולם התשובות הנו בן 3 דרגות (1=חשוב, 2=לא חשוב, 3=רק אם מתעורר צורך).

(ב) גיל התחלתי מתאים לחשיפת הנושא- שאלה לנבדקים באיזה גיל לדעתם כדאי למורה/גננת להתחיל לדון עם הכיתה בנושא הנטייה המינית. סולם התשובות הנו בן 8 דרגות, כאשר דרגות 1-7 מפרטות מקבצים דו גילאיים (משל, כיתות א-ב) ודרגה 8 הנה "זה לא מתפקידו של בית הספר לדון בנושא".

(ג) המסגרת החינוכית המתאימה לחשיפה - שאלון מסוג ליקרט המכל 7 היגדים ושואל את הנבדקים באיזו מידה, לדעתם, מתאימות מסגרות שונות לדיון עם התלמידים בבית הספר בנושא הנטייה המינית. לדוגמה: "מליאת הכיתה בשיעורי חינוך", "שיחות פרטניות עם התלמיד". סולם התשובות הנו בן 5 דרגות כאשר 1 מציין הסכמה מעטה מאד עם ההיגד ו 5 מציין הסכמה רבה מאד. ככל שציון הנבדק גבוה יותר כך הוא חש כי יותר מסגרות אפשריות, מתאימות לחשיפת התלמידים לנושא.

(ד) הדמות החינוכית המתאימה לחשיפת הנושא- שאלון מסוג ליקרט המכל 5 היגדים ושואל את הנבדקים באיזו מידה, לדעתם, דמויות חינוכיות שונות מתאימות לדיון עם התלמידים בבית הספר בנושא הנטייה המינית. לדוגמה: "יועצת בית הספר", "מחנכת הכיתה". סולם התשובות הנו בן 5 דרגות כאשר 1 מציין הסכמה מעטה מאד עם ההיגד ו 5 מציין הסכמה רבה מאד. ככל שציון הנבדק גבוה יותר כך הוא חש כי יותר דמויות חינוכיות אפשריות מתאימות לחשיפת התלמידים לנושא.

(ה) הדרך הנכונה לחשיפת התלמידים לנושא הנטייה המינית (זמיר, 2003)- שאלון מסוג ליקרט המכיל 5 היגדים ושואל את הנבדקים על מידת החשיבות של פעילויות שונות בבית הספר לחשיפת התלמידים לנושא. לדוגמה: "חשוב שבבית הספר יתקיימו הרצאות אורח המועברות ע"י נציגי הקהילה ההומו-לסבית", "חשוב להכניס ספרים או מקורות מידע אחרים, העוסקים או מכילים מידע על נטייה מינית, לספריית בית הספר". סולם התשובות

הנו בן 5 דרגות כאשר 1 מציין הסכמה מעטה מאד עם ההיגד ו 5 מציין הסכמה רבה מאד. ככל שציון הנבדק גבוה יותר כך הוא חש כי יותר פעילויות אפשריות מתאימות לחשיפת התלמידים לנושא. ציון המהימנות במדגם במחקר הנוכחי הנו $Cronbach\ alpha = 0.870$

(ו) חשיפת התלמידים לנושא בפועל- הנבדקים נשאלו האם במסגרת התנסותם בבית הספר הם דנו עם התלמידים בנושא הנטייה המינית (כן או לא) והתבקשו לפרט כיצד, אם כן.

חשיפה לגילויי הומופוביה בבית הספר: הנבדקים התבקשו לציין האם במסגרת התנסותם בבית הספר או בכל מסגרת אחרת היה עד לגילוי הומופוביה (כן/לא) ולפרט באופן פתוח על המקרה.

עמדות כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה:

(א) תגובה ממשית להומופוביה- באם הנבדקים ציינו כי היה עדים לגילויי הומופוביה בבית הספר הם התבקשו לפרט, באופן פתוח, אם וכיצד הגיבו.

(ב) עמדות באשר לנקיטת עמדה כלפי גילוי הומופוביה (זמיר, 2003)- שאלון מסוג ליקרט המכיל 8 היגדים. השאלון כולל 2 גורמים. הגורם הראשון מבטא את העמדות כלפי מקומו של המורה בהתנגדות להומופוביה ומניעתה באופן כללי והגורם השני מבטא את העמדות כלפי מקומו של המורה בהתנגדות להומופוביה כלפי תלמיד ספציפי. , למשל "על המורה להגיב כנגד בדיחות על מיעוטים מיניים", "חשוב שהמורה ידון בנושא הנטייה המינית בכיתתו", "ארגיש בנוח אם תלמידים ידברו אתי על נטייתם המינית", "חשוב שהמורה יפעל לצמצום רמת הדעות הקדומות כלפי מיעוטים מיניים". סולם התשובות הנו בן 5 דרגות כאשר 1 מציין הסכמה מעטה מאד עם ההיגד ו- 5 מציין הסכמה רבה מאד. ציון המהימנות במדגם במחקר הנוכחי הנו $Cronbach\ alpha = 0.617$

הגורם השני מבטא את העמדות כלפי מקומו של המורה בהתנגדות להומופוביה כאשר היא מופנית כלפי תלמיד/ה ספציפי/ת והוא כולל את הפריטים הבאים: "על המורה להגיב כנגד הטרדה פיזית של תלמיד/ה על רקע נטייתו/ה המינית", "על המורה להגיב כנגד הטרדה פיזית של תלמיד/ה על רקע נטייתו/ה המינית". סולם התשובות הנו בן 5 דרגות כאשר 1 מציין הסכמה מעטה מאד עם ההיגד ו- 5 מציין הסכמה רבה מאד. ציון המהימנות במדגם

במחקר הנוכחי הנו $Cronbach\ alpha = 0.825$

הערכת הידע ועמדות באשר להכשרת מורים בנושא ההומוסקסואליות: הערכת הידע של הנבדקים בנושא ההומוסקסואליות, הערכת הכלים הדרושים על מנת לסייע לתלמידים המתלבטים לגבי נטייתם המינית, מידת החשיבות של הכשרת המורים בנושא ההומוסקסואליות, מידת המוכנות להשתתף בהכשרה מסוג זה ועוד.

א. המצאות של ידע וכלים בנושא הנטייה המינית- הנבדקים התבקשו להעריך, על סולם בן 5 דרגות, ובאמצעות שתי שאלות, באיזו מידה יש להם ידע בנושא וכלים לסייע לתלמיד המתלבט לגבי נטייתו המינית (1= במידה מעטה מאוד, 5- במידה רבה מאוד).

ב. הכשרה בנושא הנטייה המינית- הנבדקים התבקשו לציין, על סולם בן 5 דרגות, ובשתי שאלות שונות, באיזו מידה חשוב, לדעתם, לכלול בלימודיהם קורס שיעסוק בנושא הנטייה המינית כחלק מהכשרתם בהוראה ובאיזו מידה הם יהיו מעוניינים להשתתף בקורס כזה (1= במידה מעטה מאוד, 5- במידה רבה מאוד).

הליך

השאלונים הועברו, לשלוש קבוצות הנחקרים, באמצעות כניסה לשיעורים במכללה. השאלונים הועברו בכיתה באופן אנונימי, לאחר שניתן לסטודנטים הסבר כללי על מטרות המחקר ואופן מילוי השאלון.

ממצאים

פרק הממצאים יכול ארבעה חלקים. החלק הראשון יעסוק בגילויי ההומופוביה בבית הספר, החלק השני יעסוק בהתייחסות של מערכת החינוך לנושא האוריינטציה המינית, החלק השלישי ידון במקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה ואילו החלק האחרון יתייחס לסוגיית הכשרת המורים בנושא האוריינטציה המינית.

גילויי ההומופוביה בבית הספר

המשיבים נשאלו האם במסגרת התנסותם בבית הספר או בכל מסגרת אחרת היו עדים לגילויי ההומופוביה. מהתשובות עולה כי כ-30% מהנחקרים היו עדים לגילויי ההומופוביה בבית הספר (או במסגרת חינוכית אחרת), כאשר אין הבדל בין שלוש הקבוצות הנחקרות בחשיפה לגילויי ההומופוביה.

ניתוח התשובות הפתוחות חושף שניתן לסווג את גילויי ההומופוביה בהן נתקלו המשיבים לשלושה סוגים עיקריים:

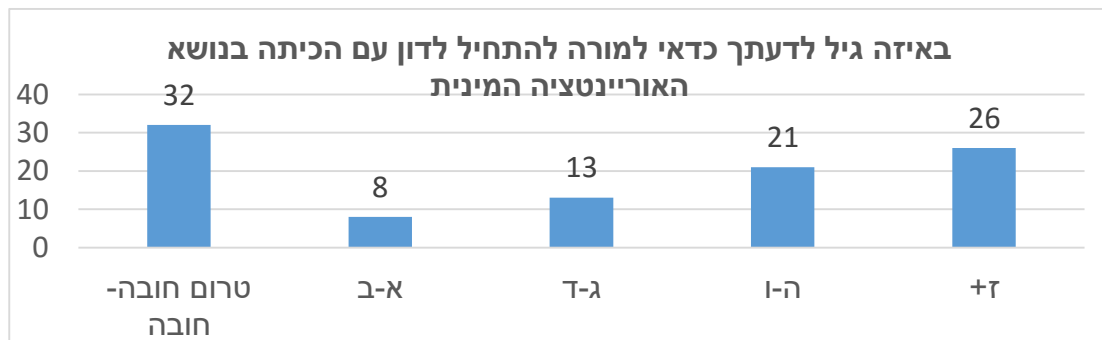
1. **קריאות "יא הומו" כקללה כלפי מישהו או כלפי ילדים ש"חשודים" כלהט"בים או כלפי ילדים שמצטיירים כנשיים/גבריים:** "ילדים בכיתה ד' שמעירים הערות כגון "יא הומו", "קללות בין תלמידים "בצחוק", "ילדים בתיכון קוראים "הומו" אחד לשני בתור מילת גנאי", "בת בכתה ו', אשר משחקת באופן קבוע כדורגל עם הבנים, ילדים גינו אותה בשמות גנאי בפומבי וצחקו עליה"
2. **פגיעה מכוונת בתלמיד/ה להט"ב:** "בכיתת חינוך שלי התלמיד יצא מהארון והתלמידים התנהגו בצורה מאד לא מכובדת", "ריסוס גרפיטי נגד ילד הומו", "חשיפת תמונות", "התעללות"
3. **הערות הומופוביות כלליות:** "ילד שאמר "איכס הומואים", "ילד התבדח וסיפר בדיחה על לסביות", "ראינו סרט אמריקאי ואחד התלמידים צעק: "איזה הומו יי".

עמדות בנוגע להתייחסות של מערכת החינוך לנושא האוריינטציה המינית

על מנת לבחון את עמדותיהם של פרחי ההוראה, מתמחים ומורים כלפי חשיפת נושא הנטייה המינית במסגרות חינוכיות שונות, המשיבים נתבקשו להשיב למספר שאלות. בראש וראשונה המשיבים נתבקשו להביע את דעתם בנוגע למסגרות החינוך השונות ומידת התאמתן לדיונים בנושא האוריינטציה המינית. הממצאים מלמדים על כך ש- 75% מהמשיבים סבורים כי חשוב שבמסגרות החינוך הפורמליות (גן ובתי הספר) ידונו עם התלמידים בנושא האוריינטציה מינית, 24% מאמינים שיש לדון בנושא רק אם מתעורר הצורך ואחוז אחד בלבד מאמין שנושא זה אינו חשוב לדיון בכיתה.

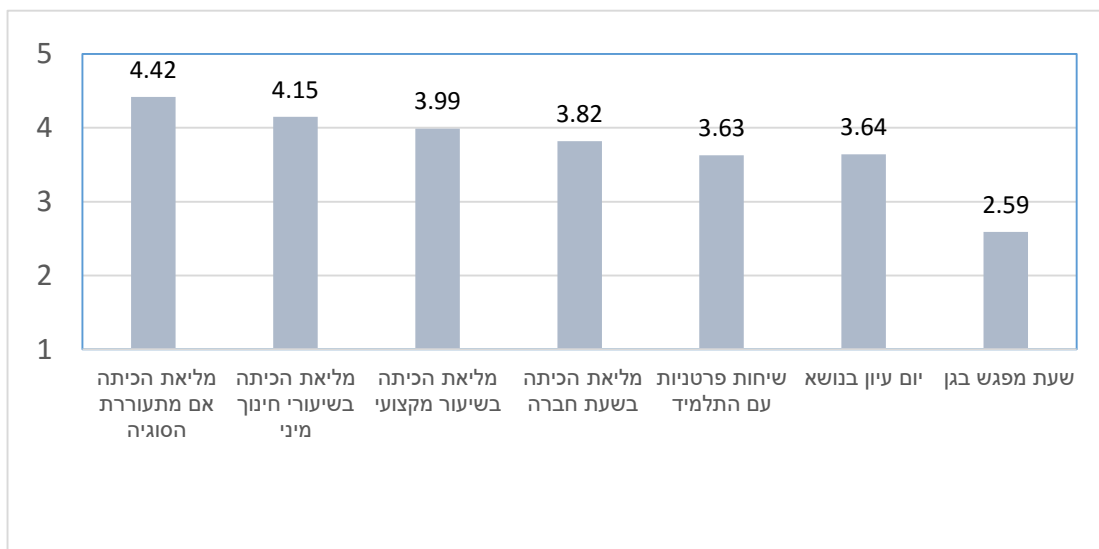
באשר לגיל בו כדאי להתחיל לדון בנושא, כפי שניתן לראות בתרשים מס' 1, 32% מהמשיבים מאמינים כי יש להתחיל כבר בגילאי גן טרום חובה-חובה, וכ-50% סבורים כי הגילאים המתאימים הם כיתות ה-ו (21%) וכיתות ז' ומעלה (26%). רק כ-20% מהמשיבים מאמינים כי גילאי כיתות א'-ד' הינו הגיל המתאים לדיון בנושא האוריינטציה המינית.

תרשים מס' 1 – גיל מתאים לדיונים בנושאים להט"בים - תשובות באחוזים

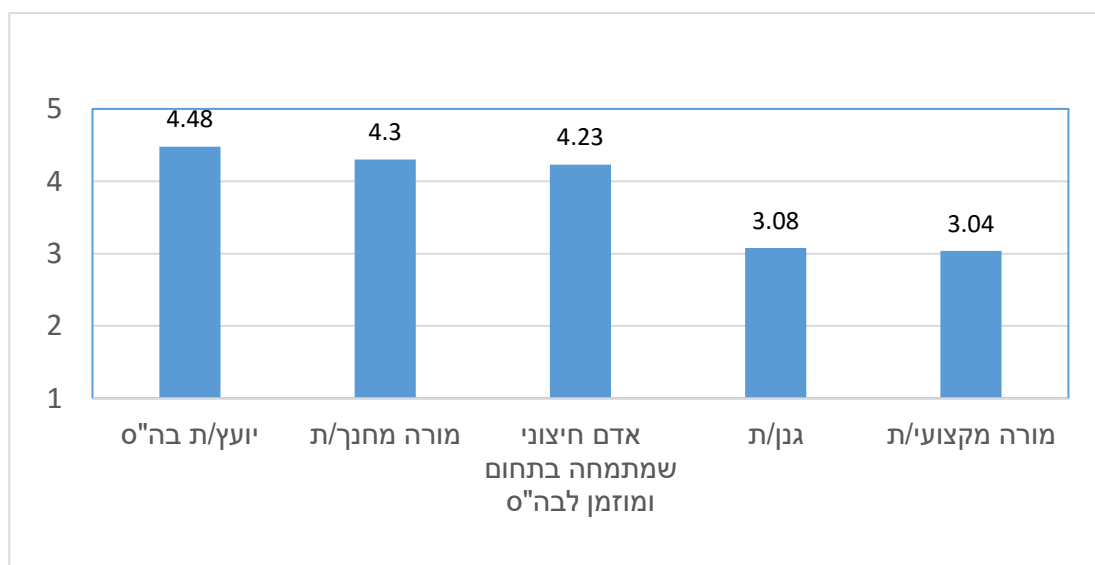
כמו כן, המסגרות החינוכיות המתאימות ביותר, לדעת המשיבים, לחשיפת הנושא "האוריינטציה המינית" (תרשים מס' 2) הן מליאת הכיתה במידה ומתעוררת הסוגיה (ממוצע 4.42, על סולם בן 5 דרגות) ומליאת הכיתה בשיעורי חינוך מיני (ממוצע 4.15) מליאת הכיתה בשיעור מקצועי ומליאת הכיתה בשיעור חברה מתאימות במידה בינונית רבה להתייחסות לנושא (ממוצע 3.99, 3.82 בהתאמה) וכן שיחות פרטניות עם התלמיד ויום עיון בנושא (ממוצעים 3.64, 3.63 בהתאמה). המסגרת הכי פחות מתאימה לנושא, על פי הנבדקים, הנה שעת מפגש בגן (ממוצע 2.59).

תרשים מס' 2 – מסגרת מתאימה לנושאים להט"בים- ממוצע התשובות

לבסוף, כפי שעולה מתרשים מס' 3, יועצת בית הספר נתפסת בעיני המשיבים כדמות חינוכית המתאימה ביותר לדון עם התלמידים בנושאים הקשורים לאוריינטציה מינית (ממוצע 4.48, על סולם בן 5 דרגות). כמו כן, מחנך/ת הכיתה ואדם חיצוני שמתמחה בתחום מתאימים, לדעתם, לדון בנושאים אלה במידה רבה (4.3, 4.23 בהתאמה), ואילו גנ/ת ומורה מקצועי מתאימים לכך במידה בינונית (ממוצע 3.08, 3.04 בהתאמה).

תרשים מס' 3 – תפקיד חינוכי מתאים לדיונים בנושאים להט"בים- ממוצע התשובות

לא נמצאו הבדלים בין פרחי ההוראה, המתמחים ומורים בפועל באשר להתייחסות של מערכת החינוך לנושא האוריינטציה המינית. לעומת זאת הממצאים חשפו הבדלים בין המשיבים שהיו עדים לגילויי ההומופוביה לבין אלה שלא. באופן ספציפי יותר, נמצא הבדל מובהק בנוגע למידת התאמתם של גנן/ת ומורה מקצוע/ת בין הנחקרים שהיו עדים לגילויי ההומופוביה בבית הספר לבין אלה שלא, לדיון בנושא האוריינטציה המינית. כמו כן, נמצא הבדל מובהק בנוגע למידת התאמתם של שיעורי חברה (שעת חינוך) ושל שיעורים מקצועיים לדיונים בנושא. כלומר חשיפה לגילויי ההומופוביה בבית הספר מגבירה את החשיבות המיוחסת לחשיפה מוקדמת יותר ורחבה יותר של הילדים בנושא האוריינטציה המינית (לוח מס' 1).

לוח מס' 1: הבדלים בין נבדקים אשר נחשפו לגילויי ההומופוביה לאלו שלא נחשפו, בעמדתם לגבי התאמת המסגרות והדמויות לדיון בנושא האוריינטציה המינית- ממוצעים, סטיות

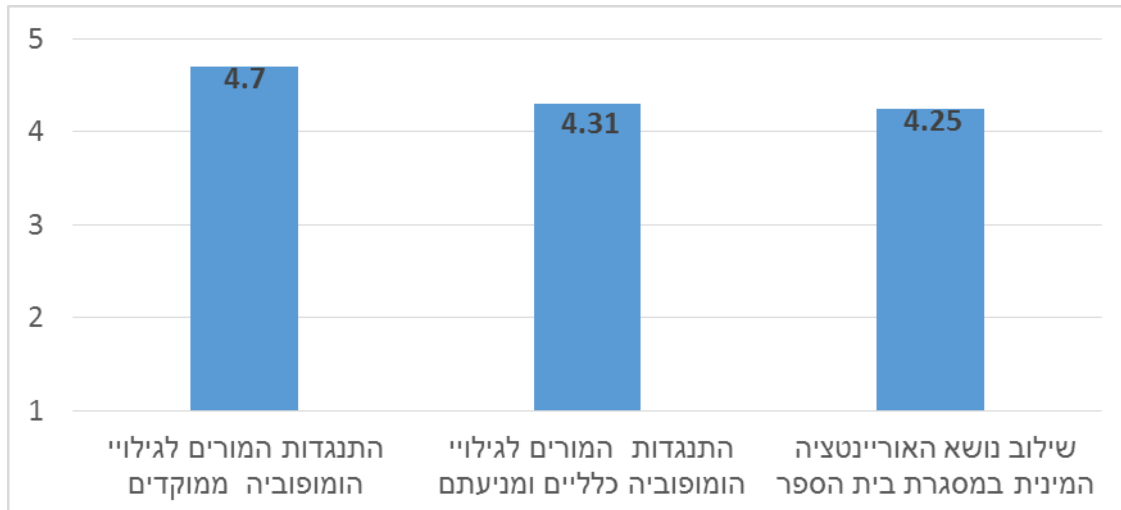
תקן וערכי t-test.

t (p)	לא נחשף בעבר לגילויי ההומופוביה M(S.D)	נחשף בעבר לגילויי ההומופוביה M(S.D)	באיזו מידה כל אחד מהמסגרות ומהדמויות מתאימה לדיון בנושא האוריינטציה המינית
2.01 (0.05)	3.75 (1.21)	4.03 (0.93)	מליאת הכיתה בשיעורי חינוך
2.10 (0.05)	3.91 (1.05)	4.19 (0.97)	מליאת הכיתה בשיעור מקצועי
2.70 (0.01)	2.93 (1.50)	3.49 (1.58)	גנן/ת
2.62 (0.01)	2.91 (1.30)	3.40 (1.44)	מורה מקצועי/ת

עמדות כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה

עמדות באשר לנקיטת עמדה כלפי גילויי ההומופוביה נבחנו באמצעות שני גורמים. הגורם הראשון מבטא את העמדות כלפי מקומו של המורה בהתנגדות להומופוביה ומניעתה באופן כללי ואילו הגורם השני מבטא את העמדות כלפי מקומו של המורה בהתנגדות להומופוביה כאשר היא מופנית כלפי תלמיד/ה ספציפי/ת. ממצאים אלה מוצגים בתרשים מס' 4.

תרשים מס' 4: מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה - ממוצעי התשובות

ניתן לראות כי המשיבים מאמינים במידה רבה מאד ($M=4.70$; $SD=.71$) כי על המורה להגיב כנגד גילויי הומופוביה השונים (מילוליים ופיזיים כאחד) כאשר הם מופנים כלפי תלמיד/ה ספציפית. יתרה מזאת, המשיבים סבורים במידה רבה ($M=4.31$; $SD=.62$) כי חשוב שהמורה ינקוט עמדה גם כנגד גילויי הומופוביה כלליים, כלומר כאלה שאינם מופנים כלפי תלמיד ספציפי.

עוד מוצג בתרשים מס' 4 כי לדעת המשיבים, חשוב במידה רבה ($M=4.25$; $SD=.78$) שבית הספר ישלב את הנושא של אוריינטציה המינית במסגרתו (הכנסת ספרים ומקורות מידע אחרים רלוונטיים לנושא, גישה לאתרי אינטרנט רלוונטיים, שיתוף פעולה עם ארגונים רלוונטיים וכו').

לא נמצאו הבדלים מובהקים בעמדות כלפי מקומו של המורה ושל בית הספר בהתנגדות להומופוביה ומניעתה בין פרחי הוראה, המתמחים והמורים בפועל.

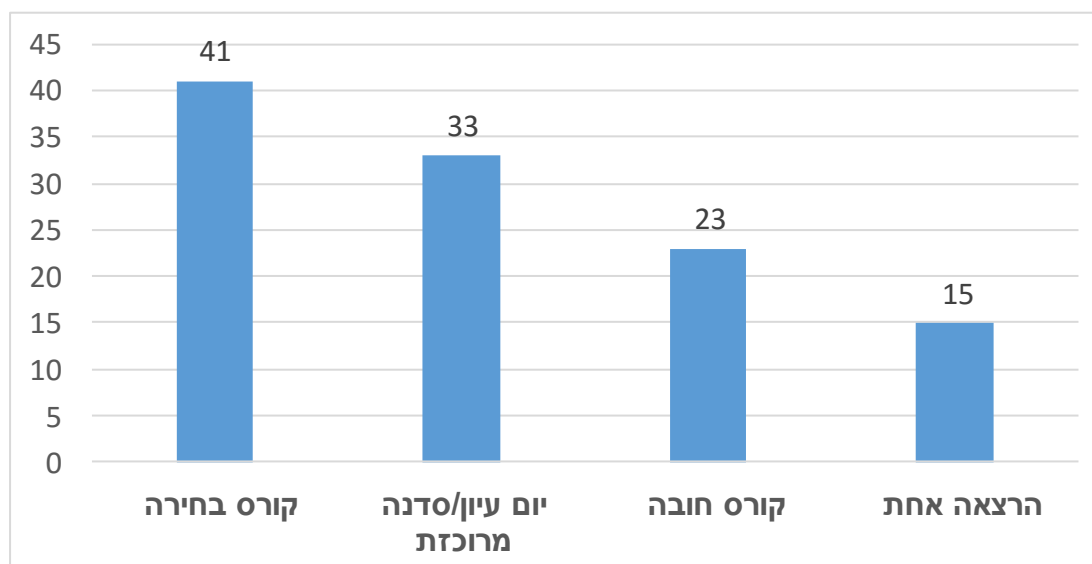
הכשרה חינוכית בנושא האוריינטציה המינית

הממצאים מראים כי הנבדקים מעריכים שיש להם ידע בנושא במידה בינונית ($M=3.3$; $SD=.91$) וכי יש ברשותם את הכלים הדרושים על מנת לסייע לתלמיד/ה המתלבט/ת לגבי נטייתו/ה המינית במידה בינונית נמוכה ($M=2.6$; $SD=.96$).

בתשובות הפתוחות כתבו המשיבים על שילוב בין יכולות בין אישיות שיש ברשותם כמו הקשבה, הכלה וקבלת האחר לבין היכולת להפנות לגורמים מתאימים שיסייעו ויתמכו. באופן ספציפי יותר הם דיברו על "יכולת הכלה וקבלה של התלמיד כפי שהוא. יכולת לומר לו שאני אוהבת אותו ושהוא בסדר ונורמלי לגמרי"; "תמיכה רגשית, שיחות אישיות, וליווי ובמידת הצורך פניה לגורמים שיכולים לעזור". חלק ציינו גם את היכולת שלהם לעזור לתלמיד בעקבות ניסיון קודם בסיטואציה דומה בין עם תלמידים ובין עם בני משפחה: "הנטייה המינית ההומוסקסואלית ידועה לי באופן אישי יותר כי אחי כזה ואז אוכל לסייע לו דרך השתקפות של אחי."

הנבדקים סבורים כי חשוב במידה רבה לכלול קורס/ סדנה בנושא כחלק מהכשרתם הכללית של פרחי הוראה במכללה בה הם לומדים ($M=3.72$; $SD=1.03$). כפי שניתן לראות בתרשים מס' 5 המסגרת המתאימה לכך ביותר לדעתם הנה קורס בחירה בנושא ($N=106$, 41%) ו/או סדנה מרוכזת /יום עיון בנושא ($N=85$, 33%). פחות נבדקים ציינו כי המסגרות המתאימות ביותר הן קורס חובה בנושא ($N=58$, 23%) או הרצאה אחת ($N=40$, 15%).

תרשים מס' 5 – מסגרות ההכשרה בנושא האוריינטציה המינית- באחוזים

באופן פתוח העלו הנבדקים רעיונות נוספים למסגרות הכשרה בנושא כמו הרצאה של מרצה אורח, מספר הרצאות בקורס חובה (אבל לא כל הקורס) ושילוב כנושא מתוך ההדרכה הפדגוגית. הנבדקים הביעו התעניינות רבה בהשתתפות בקורס/ סדנה בנושא ($M=3.78$; $SD=1.11$).

לא נמצאו הבדלים מובהקים בין פרחי הוראה, המתמחים והמורים בפועל בנוגע לעמדות שלהם
כלפי הכשרה חינוכית בנושא האוריינטציה המינית.

דיון

בשנים האחרונות הולך ומתרחב הדיון הציבורי, המעשי והאקדמי בנושא ההומוסקסואליות. על אף התמורות ההיסטוריות מרחיקות הלכת בכל הקשור לבני המיעוטים המיניים, מרבית בני הנוער עדיין לא מוצאים אוזן קשבת למצוקותיהם במסגרות הפורמאליות והבלתי-פורמאליות בהן הם נמצאים ונאלצים להתמודד לבד עם שאלות של כינון זהות הומו-לסבית ומימושה (פזמוני-לוי, שילה 2012; קמה, 2003; Erhard & Ben-Ami, 2015). לאור החסר במחקרים עדכניים הבודקים עמדות של אנשי חינוך כלפי ההומוסקסואליות והטמעת נושא הנטייה המינית והמיעוטים המיניים במערכת החינוך, המחקר הנוכחי פנה לפרחי הוראה, הנמצאים בשלבים שונים של הכשרתם - סטודנטים המתחילים את הכשרתם, סטודנטים המסיימים את הכשרתם ומורים בעלי ניסיון, אשר לומדים תואר שני במכללת סמינר הקיבוצים. המחקר התמקד בבחינת נכונותם להטמיע את הנושא הן דרך סיוע לתלמידים להט"ב והן דרך דיון והפעלות עבור כלל אוכלוסיית התלמידים. מהממצאים עלה כי כשליש מהנבדקים היו עדים לגילוי הומופוביה שונים בבית הספר (או במסגרת חינוכית אחרת). גילויי ההומופוביה המרכזיים בהם נתקלו כללו שימוש במלה הומו כמילת גנאי ובהערות והתנהגויות הומופוביות כלליות. תגובות אלו באו לידי ביטוי גם בהלך הרוח הכללי בחיי בית הספר וגם כפגיעה מכוונת בתלמידים להטב"ים או באלו "החשודים" כלהטב"ים. ממצאים אלו באים בהלימה עם ממצאי מחקרים קודמים אשר נעשו בקרב התלמידים הלהטב"ים עצמם וחשפו את ההתמודדות היומיומית של בני נוער להטב"ים עם אלימות מילולית ופיזית במסגרת בית הספר. בדומה למחקר הנוכחי, גם מחקרים אלו מדווחים על השימוש הנפוץ, בקרב ילדים ובני נוער, בביטוי "הומו" כקללה (Kosciw et al, 2008; Erhard & Ben-Ami, 2015; Takacs, 2006 פזמוני-לוי, שילה 2012).

מערכת החינוך ואופני החשיפה לנושא האוריינטציה המינית

מרבית הנבדקים סבורים כי חשוב שבמסגרות החינוך הפורמליות (גן ובתי הספר) ידונו עם התלמידים בנושא האוריינטציה המינית ורק חלק קטן מהם סבורים כי יש לדון בנושא רק אם מתעורר הצורך. באשר לשאלה מהו הגיל המתאים לדיון בנושא, מחצית מהנבדקים סבורים כי כדאי להתחיל לדון בנושא האוריינטציה המינית בכיתות הגבוהות של בית הספר היסודי או בתחילת החטיבה. כשליש סבורים כי מוטב להתחיל לדון בנושא כבר בגילאי הגן ורק מיעוט סבורים כי יש להתחיל לדון בנושא בכיתות הנמוכות של בית הספר היסודי. ממצא זה הנו מעט מפתיע, מכיוון שנראה כי הנבדקים חלוקים בדעותיהם ונמצאים בשני קצוות של הסקלה. בצד

אחד אלו החושבים כי מוטב לדון עם הילדים בנושא בגיל מאד צעיר ובצד השני אלו החושבים כי מוטב לעסוק בכך רק מגיל ההתבגרות. יתכן והסיבה לכך הנה כי השנתיים הראשונות בבית הספר היסודי רצופות בהתמודדות והסתגלות למערכת הבית ספרית ואינן משאירות זמן פנוי לדיון בנושאים רחבים יותר, אשר אולי אינם עדיין רלוונטיים לתלמידים. מכיוון ששאלה זו לא נשאלה עדיין במחקרים קודמים, מומלץ לחזור עליה במדגמים נוספים.

כצפוי, יועצת בית הספר נתפסת בעיני המשיבים כדמות החינוכית המתאימה ביותר לדון עם התלמידים בנושאים הקשורים לאוריינטציה מינית. באופן מסורתי היועצים החינוכיים הנמצאים בבית הספר נתפסים כגורם המסייע לתלמידים בתהליכי התפתחותם האישית, חברתית והלימודית ובקשיי ההסתגלות שהם חווים או עלולים לחוות. אין פלא, אם כן, שנושא האוריינטציה המינית, נושא אשר קשור קשר הדוק להתפתחותו האישית והחברתית של הילד/ה ולפיתוח זהותו העצמית, נתפס כתחום אחריותה של היועצת החינוכית. כמו כן, כצפוי לא פחות גם אדם חיצוני המתמחה בתחום האוריינטציה המינית (כגון נציג של איג"י) מתאים בעיניהם לדון בנושא האוריינטציה המינית. עם זאת, חשוב לציין כי גם מחנך הכיתה נתפס כדמות מתאימה לדיון בנושא האוריינטציה המינית במידה רבה. כלומר, לדעת הנחקרים על המחנך להיות בעל מסוגלות להתמודד עם הנושא במסגרת תפקידו.

לאור ממצאים אלו אין להתפלא כי המסגרות החינוכיות המתאימות ביותר, לדעת המשיבים, לחשיפת נושא האוריינטציה המינית הן רחבות ומגוונות. המסגרות המתאימות ביותר לדעתם הן מליאת הכיתה במידה ומתעוררת הסוגיה ומליאת הכיתה בשיעורי חינוך מיני. את שיעורי החינוך המיני בכיתה מעבירה, על פי רוב יועצת בית הספר, זו אשר, כאמור, מתאימה ביותר, לדעת המשיבים, לדון עם התלמידים בנושא. אולם, המשיבים סבורים כי גם מליאת הכיתה בשיעור מקצועי, מליאת הכיתה בשיעור חברה, שיחות פרטניות עם התלמידים וימי עיון בנושא הן כולן מסגרות המתאימות להתייחסות לנושא. שעת מפגש בגן הנה המסגרת, המתאימה במידה הפחותה ביותר לדעתם להתייחסות לנושא. יש להניח כי זאת מכיוון שמדובר בילדים צעירים. יתכן ולמרות שחלק ניכר מהמשיבים סבורים כי חשוב שבמסגרת הגן ידונו עם הילדים בנושא האוריינטציה המינית, הם אינם סבורים כי המסגרת המתאימה ביותר הנה שעת המפגש. כדאי ומעניין יהיה לבחון בעתיד, מהי המסגרת המתאימה לדעתם לדון בכך בגן הילדים.

ניתן אם כן לראות, כי פרחי ההוראה והמורים הצעירים סבורים כי חשוב שגורמים שונים במערכת החינוך ידונו עם התלמידים בגילאים השונים בנושא האוריינטציה המינית וזאת במגוון של מסגרות ואירועים. נמצא כי חשיפה של המשיבים לגילויי הומופוביה בבית הספר מגבירה את

החשיבות שהם מייחסים לחשיפה מוקדמת יותר (בגיל) ורחבה יותר (הן מבחינת איש המקצוע המעביר את הנושא והן מבחינת מסגרת ההעברה) של הילדים בנושא האוריינטציה המינית.

עמדות לגבי תגובת המורה ונקיטת עמדה אל מול גילויי הומופוביה

המשיבים סבורים כי על המורה לא רק לדון בנושא האוריינטציה המינית, אלא גם לנקוט עמדה אקטיבית כנגד גילויי ההומופוביה השונים (מילוליים ופיזיים כאחד). באופן ספציפי יותר, הם מאמינים כי תגובתו של המורה צריכה לבוא הן כנגד פרקטיקות הומופוביות המופנות כלפי תלמיד/ה ספציפית, והן כנגד גילויי הומופוביה כלליים, כלומר כאלה שאינם מופנים כלפי תלמיד מסוים. זאת ועוד, לדעת המשיבים חשוב שבית הספר ישלב את הנושא של האוריינטציה המינית במסגרתו באופנים שונים כגון: הכנסת ספרים ומקורות מידע אחרים רלוונטיים לנושא, גישה לאתרי אינטרנט רלוונטיים, שיתוף פעולה עם ארגונים רלוונטיים וכו'. מעניין לציין, כי לא נמצאו הבדלים בין פרחי ההוראה, המתמחים ומורים בפועל באשר להתייחסות של מערכת החינוך לנושא האוריינטציה המינית. ממצאים אלו מצטרפים לממצאי מחקרו של זמיר (2003) אשר מצא כי מרבית המורים מגלים נכונות להתייחס לנושא ההומוסקסואליות בכיתות.

יחד עם זאת, המצב בשטח מצביע על כך, שאנשי חינוך רבים מתקשים עדין להתמודד עם שאלות ודילמות של בני נוער לגבי זהותם המינית-הומוסקסואלית, לעיתים קרובות מתעלמים מביטויי גנאי והקנטות כלפי הומוסקסואליות (שילה ופיזמוני-לוי, 2008, פזמוני-לוי- ושילה 2012), ולעיתים אף מעירים הערות הומופוביות בעצמם (Reis, 1999; Pizmony-Levy, Kama, 2008; Lavee, 2008; Shilo, & Lavee, 2008). אחת הדרכים להעלות את מוכנותם ומסוגלותם לעסוק בנושאים אלו בבית הספר, היא רכישת ידע רחב יותר בתחומים הרלבנטיים. על מנת שמורים יהיו מוכנים ומסוגלים לעסוק בנושאים אלו בבית הספר, עליהם להחזיק בידע רחב יותר בתחומים הרלבנטיים. מחקרים אשר בחנו את הקשר בין ידע של אנשי חינוך לבין עמדותיהם והתנהגותם, מצאו כי ככל שאיש החינוך מחזיק בידע רב יותר, כך עמדותיו בנושא חיוביות יותר והוא מוכן לנקוט בפעולה באשר לתחום זה (אומנסקי, 1998, שמר-אלקיים, 2005, Ben Ari, 1998).

ידע והכשרה

ממצאי המחקר מראים כי שלוש קבוצות המחקר – פרחי ההוראה, מתמחים ומורים בפועל – העידו כי אינם מעורים בנושא האוריינטציה המינית במידה רבה הן מבחינת הידע שלהם בנושא והן מבחינת הכלים שברשותם על מנת לסייע לתלמיד/ה המתלבט/ת לגבי נטייתו/ה המינית. יחד עם

זאת נראה כי הם מפצים על העדר הידע בהסתמכות על יכולותיהם הבין אישיות כמו הקשבה, הכלה וקבלת האחר, הניסיון האישי שיש לחלקם בנושא ויכולותיהם והידע המצוי ברשותם באשר להפניית התלמידים לגורמים מתאימים שיסייעו ויתמכו.

נראה כי לאור תחושת החוסר בידע ובכלים מחד ושכיחותם של גילויים הומופוביים בהם הם נתקלים במסגרות החינוך השונות מאידך, המשיבים חשים כי יש חשיבות רבה לכלול קורס/ סדנה בנושא כחלק מהכשרתם הכללית של פרחי הוראה במכללה להוראה והביעו עניין רב בהשתתפות בקורס שכזה. המשיבים סבורים כי אופי הכשרה זו כדאי שלא יכפה על הסטודנטים בדמות קורס חובה. במקום זאת הם העלו רעיונות שונים כמו קורס בחירה בנושא, סדנה מרוכזת /יום עיון בנושא, הרצאה של מרצה אורח, שילוב בנושא מתוך ההדרכה הפדגוגית או מספר הרצאות בקורס חובה.

לסיכום, המחקר הנוכחי מצביע על כך כי פרחי הוראה הנם בעלי נכונות לעסוק בנושא האוריינטציה המינית במסגרות החינוך השונות, בדרגים השונים ובאופנים שונים. כמו כן, הם בעלי מודעות ורצון לתמוך ולסייע לתלמידים להטביע החשופים לאלימות מילולית ופיזית. לצד נכונות זו הם חשים כי אין בידם ידע מספיק על מנת לסייע לתלמידים להטביע. מחקרים מראים כי בשנים האחרונות חלה עליה בשיעור התלמידים אשר חשים בנח לדון עם אנשי מקצוע בבית הספר ומחוצה לו על נטייתם המינית וכי כאשר הם פוגשים בתמיכה בבית הספר (לדוגמא, מורים המשדרים פתיחות) או תמיכה עקיפה (לדוגמא, נגישות למקורות מידע), תחושת השייכות שלהם לבית ספר הינה חזקה יותר (פזמוני-לוי ואחרים, 2005, שילה ופזמוני-לוי, 2008, פזמוני-לוי ושילה, 2012). במהלך העשור האחרון פותחו מספר תכניות חינוכיות בנושא הלהט"ב אשר עומדות לרשות צוותי החינוך ; (Erhard & Ben-Ami, 2015) אשר חלק ניכר מהן זמין באתר של שפ"י (השירות הפסיכולוגי יעוצי). אולם לאור תחושות החסר של פרחי ההוראה והמורים הן בידע והן בכלים, נראה כי יש צורך בתיווך תכניות אלו לצוותי החינוך. בית הספר עשוי להוות משאב התמודדות משמעותי בתחושות הדחק של תלמידים להטביע (Erhard & Ben-Ami, 2015) ועל כן יש חשיבות רבה בהכשרה מקיפה של צוותי החינוך בנושא האוריינטציה המינית. לאור ממצאי המחקר הנוכחי מומלץ למוסדות ההכשרה למורות/ים לחשוב על דרכים שונות ומגוונות לשלב את נושא האוריינטציה המינית בתכניות הלימודים, לחשוף את פרחי ההוראה למגוון תכניות בנושא ולסייע להם לחשוב על דרכים לרכוש כלים לסיוע לתלמידים/ות להטביע ולמניעת פגיעה ובריונות כנגדם.

ביבליוגרפיה

אומנסקי, ת' (1998). **התנהגות היועץ החינוכי ועמדותיו בשילוב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים והקשר בינם לבין אפיוני רקע אישיים-מקצועיים של היועץ ואפיוני רקע ארגוניים בית-ספריים**. עבודת גמר לקראת תואר מ.א., אוניברסיטת תל-אביב.

גרין, ד' (2004). **יעוץ בתהליך גיבוש הזהות המינית בגיל ההתבגרות**. בתוך: ר' ארהרד וא' קלינגמן (עורכים), **יעוץ בבתי הספר בחברה משתנה** (עמ' 367-390). תל-אביב: אוניברסיטת תל אביב, רמות.

זמיר, ק' (2003). **החינוך יוצא מהארון: עמדות מורים בישראל כלפי הומוסקסואליות לנכונות לשילוב הנושא בכיתות הלימוד**. עבודה לשם קבלת תואר מאסטר. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.

ידיד, נ', רימון, י' וצימרמון, ש' (2011). **מדיניות משרד החינוך בנושא הלהט"ב: בין "קלפים פתוחים" לבין חוזר מנכ"ל כנגד ההומופוביה**. בתוך ג', רובינשטיין (עורך), **מפגש י"ט** (עמ' 211-221). ירושלים: עמותת "אפשר".

כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל (2005). **התוכנית הלאומית לחינוך: ירושלים**. פזמוני-לוי, א', קמה, ע', מנחם, מ', שילה, ג' ולביא, ש' (2005). **מבט ורוד 2004 – מצבם של הומואים ולסביות במערכת החינוך בישראל: דו"ח מחקר**. תל-אביב: ארגון נוער גאה.

פזמוני-לוי, א' ושילה, ג' (2012). **מחקר אקלים בתי ספר 2012: דו"ח מחקר**. תל-אביב: ארגון נוער גאה.

קמה, ע' (2003). **העיתון והארון: דפוסי תקשורת של הומואים**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

קמה, ע' (2004). **היבטים פסיכו- חברתיים וסיפוק צרכי מתבגרים הומו-לסביים**. ארגון נוער גאה רובינשטיין, ג' (2011). **הומופוביה מופנמת מנקודת מבט פסיכודינמית: מקרה פרטי של הזדהות עם התוקפן**. בתוך ג' רובינשטיין (עורך), **מפגש י"ט** (עמ' 193-209). ירושלים: עמותת "אפשר".

שילה, ג' ופזמוני-לוי, א' (2008). **מחקר אקלים בתי ספר 2008 – מערכת החינוך הישראלית מנקודת המבט של תלמידים הומואים ולסביות במערכת החינוך בישראל: דו"ח מחקר**. תל-אביב: ארגון נוער גאה.

שמר אלקיים, ט' וארהרד ר' (2004). **תפקיד היועץ החינוכי בזיקה לתלמידים שהוריהם גרושים**. **הייעוץ החינוכי**, י"ג, 63-78.

- Ajzen, I. (2001). Nature and operation of attitudes. *Annual Review of Psychology*, 52, 27-58.
- Erhard, R., & Ben-Ami, E. (2015). The schooling experience of lesbian, gay, and bisexual youth in Israel: Falling below and rising above as a matter of social ecology. *Journal of Homosexuality*.
doi: 10.1080/00918369.2015.1083778
- Ben-Ari, A.T. (2001). Homosexuality and heterosexism: views from academics in the helping professions. *British Journal of Social Work*, 31, 119-131.
- Ben-Ari, A.T. (1998). An experiential attitude change: social work students and homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 36, 59-71.
- Buston, K., & Hart, G. (2001). Heterosexism and homophobia in Scottish school sex education: Exploring the nature of the problem. *Journal of Adolescence*, 24, 95–109.
- Collier, K.L., Van Beusekum, G., Bos, H.M.W., & Sandfort, T.G.M . (2013). Sexual orientation and gender identity/expression related peer victimization in adolescence A systematic review of associated psychosocial and health outcomes. *Journal of Sex Research*, 50 , 299-317.
- D'Augelli, A. R. (2002). Mental health problems among lesbian, gay, and bisexual youths ages 14 to 21. *Clinical child psychology and psychiatry*. 7, 433-456.
- Holmes, S., Cahill, S. (2004). School experiences of gay, lesbian, bisexual and transgender youth. *Journal of Gay & Lesbian Issues in Education*, 1, 53-66.
- Green, V.P. & Schaefer, L. (1989). The effects of teacher's selected educational experience on perceptions of children of divorce. *Reports-Research* (143), Florida.
- Grossman, A.H., Haney, A.P., Edwards, P., Alessi E.J, Ardon, M, Howell, T.J. (2009). "Lesbian, gay, bisexual and transgender youth talk about experiencing and coping with school violence: a qualitative study". *Journal of LGBT Youth*, 6, 53-79.

- Kosciw, J.G, Cullen, M.K. (2002). *The 2001 National School Climate Survey: The School-Related Experiences of Our Nation's Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Youth*. New-York: GLSEN.
- Kosciw, J., Palmer, N., & Kull, R. (2015). Reflecting resiliency: Openness about sexual orientation and/or gender identity and its relationship to well-being and educational outcomes for LGBT Students. *American Journal of Community Psychology*, 55 , 167-178.
- Lamar, L., & Kite, M. (1998). Sex differences in attitudes toward gay men and lesbians: a multidimensional perspective. *The Journal of Sex Research*, 35, 189-197.
- Morris, J.F. (1997). Lesbian coming out as a multidimensional process. *Journal of Homosexuality*, 33, 1-22.
- Moskos, M. (2001), *Program for lesbian, gay and bisexual youth, Dissertation Abstract, International Section A: Humanities and Social Sciences*. 61(12-A): 4686.
- Nairn, K., & Smith, A. (2003). Taking students seriously: their rights to be safe at school. *Gender & Education*, 15: 133–149.
- Perotti, J., Westheimer, K. (2001). *When the drama club is not enough: Lessons from the safe schools program for gay and lesbian students*. Boston, MA: Beacon Press.
- Pizmony-Levy, O., Kama, A., Shilo, G., & Lavee, S. (2008). Do my teachers care I'm gay? Israeli lesbigay school students' experiences at their schools. *Journal of LGBT Youth*, 5, 33-61.
- Ploederl, M., Faistauer, G.,& Fartacek, R. (2001). The Contribution of School to the Feeling of Acceptance and the Risk of Suicide Attempts among Austrian Gay and Bisexual Males *Journal Of Homosexuality* , 57, 819-841
- Rivers, I. (2001). The bulling of sexual minorities at school: its nature and long term correlates. *Educational and child psychology*, 18, 32-46.

- Reis, B. (1999). *They don't even know me: Understanding anti-gay harassment and violence in schools*. Seattle, WA: Safe Schools Coalition of Washington State.
- Rosario, M., Hunter, J., Maguen, S., Gwadz, M., & Smith, R. (2001). The coming-out process and its adaptational and health-related associations among gay, lesbian, and bisexual youths: Stipulation and exploration of a model. *American Journal of Community Psychology*, 29, 113-160.
- Savin-Williams, R.C. (2005). *The New Gay Teenager*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Sears, J.T. (1997), Thinking critically/intervening effectively about homophobia and heterosexism: a twenty-five-year research retrospective, In J.T. Sears & W.L.
- Sears, J.T. (1992). "Educators, homosexuality, and homosexual students: are personal feelings related to professional beliefs?". *Journal of Homosexuality*, 22: 29-79.
- Takacs, J. (2006). *Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgende people (LGBT) in Europe*. Amsterdam: International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer Youth and Student Organization.
- Troiden, R.R. (1993) The formation of homosexual identities, In L.D. Garnets & D.C. Kimmel (Eds.), *Psychological Perspectives on Lesbian and Gay Male Experiences* (pp.191-217). New York: Colombia University Press.
- Zou, C., Andersen, J., P., & Blosnich, J. R. (2013) The association between bullying and physical health among gay, lesbian, and bisexual individuals. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 19, 356-365.

נספח : שאלון המחקר

סטודנט/ית יקר/ה שלום רב,

בימים אלו עורכת הרשות למחקר והערכה במכללה מחקר שעוסק בעמדות הסטודנטים כלפי חשיפת נושא ההומוסקסואליות במערכת החינוך. נודה לך מאוד אם תוכל/י לענות על שאלון זה. אנו מודים לך מאוד על שיתוף הפעולה.

צוות המחקר

1. מין: 1. גבר 2. אישה

2. שנת לידה: |__|

3. תואר: 1. תואר ראשון 2. תואר שני

4. פקולטה : 1. הפקולטה לחינוך 2. הפקולטה למדעים 3. הפקולטה למדעי הרוח והחברה 4. הפקולטה לאומנויות

5. שנת לימודים: א' ב' ג' ד' ה'

6. האם יש לך ניסיון קודם בהוראה? 1. כן 2. לא

7. האם הדרכת בעבר במסגרות לא פורמאליות (כגון תנועות נוער, מתנ"סים)? 1. כן 2. לא

8. האם, לדעתך, חשוב או לא חשוב שמסגרות החינוך הפורמאליות (גן/בית ספר) ידונו עם תלמידיהם בנושא ההומוסקסואליות?

1. חשוב 2. לא חשוב 3. רק אם מתעורר הצורך

9. באיזה גיל, לדעתך, כדאי למורה/גננת להתחיל לדון עם הכיתה בנושא ההומוסקסואליות (בתנאי שהמידע מותאם לשלב ההתפתחותי של הילד):

1. טרום חובה 2. חובה 3. כיתה א-ב 4. כיתה ג-ד 5. כיתה ה-ו 6. כיתות ז-ט 7. כיתות י-יב 8. זה לא מתפקידו של גן/בית הספר לדון בנושא זה

10. באיזו מידה, לדעתך, כל אחת מהמסגרות הבאות מתאימה לדון עם התלמידים על נושא ההומוסקסואליות בבית ספר?

מעטה מאד	מעטה	בינונית	רבה	רבה מאוד	
					שעת מפגש/פעילות מיוחדת בגן
1	2	3	4	5	מליאת הכיתה בשיעורי חינוך מיני
1	2	3	4	5	מליאת הכיתה בשיעורי חינוך/שעת חברה
1	2	3	4	5	שיחות פרטניות עם התלמיד/ה
1	2	3	4	5	יום עיון המוקדש לנושא
1	2	3	4	5	מליאת הכיתה אם מתעוררת הסוגיה
					מליאת הכיתה בשיעור מקצועי, כאשר הפעילות מקושרת לנושא (למשל שיעור ספרות בו קוראים סיפור בנושא)
1	2	3	4	5	אחר _____

11. באיזו מידה כל אחת מהדמויות הללו מתאימה, לדעתך, לדון בנושא ההומוסקסואליות עם התלמידים/ות?

מעטה מאד	מעטה	בינונית	רבה	רבה מאוד	באיזו מידה לדעתך:
1	2	3	4	5	יועץ/ת בית הספר
1	2	3	4	5	מורה מחנך/ת
1	2	3	4	5	גנן/ת
1	2	3	4	5	מורה מקצועי/ת
1	2	3	4	5	אדם חיצוני שממתמחה בתחום ומוזמן לביה"ס
1	2	3	4	5	אחר _____

12. האם במסגרת התנסותך בבית הספר או בכל מסגרת אחרת היית עד/ה לגילוי הומופוביה בבית הספר? 1. כן 2. לא

אם כן, אנא תאר/י בקצרה את המקרה?

אנא תאר/י בקצרה האם וכיצד הגבת?

13. לפניך שלוש סיטואציות. אנא קרא/י אותן בעיון והשב/י על השאלות בהמשך.

א. בגן "שחף" לומדים 28 ילדים בגילאי 4-5. אחד מילדי הגן, איתמר, הינו ילד לשני אבות, אשר מגדלים אותו יחד. לקראת יום המשפחה החליטה יעל הגננת לדבר עם הילדים על סוגי משפחות שונים, ביניהן משפחות חד-מיניות, כמו זו של איתמר. מה דעתך על ההחלטה של הגננת (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

1. ההחלטה נראית לי נכונה
2. אני חושב/ת שמוקדם מדי לדבר עם ילדים בגיל הזה על משפחות חד-מיניות
3. אני חושב/ת שכדאי לדבר על זה עם הילדים רק במקרה והם עצמם מעלים את הנושא
4. ההורים הם אלה שצריכים לדון בנושא עם ילדיהם ולא הגננת
5. אחר _____

ב. המורה לאזרחות המלמד/ת בבית ספר "עירוני ב" בכיתה ז' החליט/ה במסגרת השיעור המוקדש למאבקים חברתיים לדון גם במאבקה של הקהילה ההומו-לסבית. מה דעתך על החלטה זו (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

1. ההחלטה נראית לי נכונה
2. אני חושב/ת שמוקדם מדי לדבר עם ילדים בגיל הזה על משפחות חד-מיניות
3. אני חושב/ת שכדאי לדבר על זה עם הילדים רק במקרה והם עצמם מעלים את הנושא
4. ההורים הם אלה שצריכים לדון בנושא עם ילדיהם ולא המורה
5. אחר _____

ג. במהלך שיעור מתמטיקה המועבר לכיתה יא' נשמעו מספר הערות הומופוביות שהופנו לאחד התלמידים/ות. האם לדעתך המורה צריך/ה להגיב להערות אלו?

1. כן 2. לא 3. אחר _____

אם כן, כיצד לדעתך צריך/ה המורה להגיב? ואם לא מדוע, לדעתך, המורה לא צריך/ה להגיב?

14. לפניך היגדים העוסקים בתגובות אפשריות של המורה לגילויי הומופוביה בבית הספר. אנא ציין/י את מידת הסכמתך עימם:

מאד מעטה	מעטה	בינונית	רבה	רבה מאוד	באיזו מידה לדעתך:
1	2	3	4	5	על המורה להגיב כנגד הטרדה פיזית של תלמיד על רקע נטייתו המינית
1	2	3	4	5	לרב המורים יהיה קשה לתת יחס שווה לתלמיד/ה שהוא הומוסקסואל/לסבית גלוי/ה
1	2	3	4	5	חשוב שהמורה יגיב כנגד הטרדה מילולית של תלמיד על רקע נטייתו המינית
1	2	3	4	5	על המורה להגיב כנגד בדיחות שמספרים תלמידים על מיעוטים מיניים
1	2	3	4	5	כדאי שמורים ידונו בנושא הנטייה המינית בכיתתם
1	2	3	4	5	אני ארגיש בנוח אם תלמידים ידברו אתי על נטייתם המינית
1	2	3	4	5	על המורה להתנגד בקול רם אל מול מורה שמזלזל בתלמיד/ה על רקע נטייתו המינית
1	2	3	4	5	חשוב שהמורה יפעל להקטנת רמת הדעות הקדומות כלפי מיעוטים מיניים

15. לפניך היגדים העוסקים בחשיבות חשיפת התלמידים לנושא הנטייה המינית בבית הספר. אנא ציין/י את מידת הסכמתך עימם:

באיזה מידה לדעתך:	רבה מאוד	רבה	בינונית	מעטה	מעטה מאוד
חשוב להכניס ספרים או מקורות מידע אחרים, העוסקים או מכילים מידע על נטייה מינית לספריית בית הספר	5	4	3	2	1
חשוב שלתלמידים תהיה גישה לאתרי אינטרנט העוסקים או מכילים מידע על נטייה מינית באמצעות מחשב בית הספר	5	4	3	2	1
חשוב שבית הספר ישתף פעולה עם ארגונים ו/או עם מועדונים המסייעים לתלמידים/ות בני המיעוטים המיניים	5	4	3	2	1
חשוב שבבית הספר יתקיימו הרצאות אורח המועברות ע"י נציגי הקהילה ההומו-לסבית (בנושאים כגון "נטייה מינית, יציאה מהארון וכו')	5	4	3	2	1
חשוב שיהיו בבית הספר מורים או אנשי צוות אחרים המשדרים פתיחות כלפי תלמידים הומואים	5	4	3	2	1
חשוב שבית הספר ישלב את נושא הנטייה המינית בתוכנית הלימודים הכללית	5	4	3	2	1

16. האם במסגרת התנסותך בבית הספר או בכל מסגרת אחרת דנת עם תלמידים בנושא הנטייה המינית? 1. כן 2. לא

אם כן, אנא תאר/י בקצרה את הדיון/הפעילות

17. באיזו מידה את/ה מעריך/ה שיש לך ידע בנושא הנטייה המינית?

1. במידה מעטה מאוד 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. במידה רבה מאוד

18. באיזו מידה את/ה מעריך/ה שיש לך את הכלים הדרושים על מנת לסייע לתלמיד המתלבט לגבי נטייתו המינית?

1. במידה מעטה מאוד 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. במידה רבה מאד

אנא פרטי/י לגבי כלים אלו:

19. באיזו מידה לדעתך חשוב לכלול קורס/סדנה שיעסוק בנושא ה"הנטייה המינית" כחלק מהכשרתם הכללית של פרחי הוראה במכללת סמינר הקיבוצים?

1. במידה מעטה מאוד 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. במידה רבה מאד

20. אם כן, מהי לדעתך המסגרת המתאימה לכך (ניתן לבחור יותר מתשובה אחת):

1. קורס חובה
2. קורס בחירה
3. סדנה מרוכזת/יום עיון (כגון "עזרה ראשונה" ובטיחות בדרכים)
4. הרצאה אחת
5. אחר _____

21. באיזו מידה תהיה מעוניין להשתתף בקורס/סדנה מסוג זה?

1. במידה מעטה מאוד 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. במידה רבה מאד

הערות _____

תודה רבה על שיתוף הפעולה

